

Об'єктивна необхідність виникнення самовизначення обумовлена логікою певного етапу розвитку, необхідністю і можливістю вибору стратегії і тактики вчинкових дій. Феномен самовизначення трактується як внутрішній механізм духовної активності. З такого погляду відношення індивіда втілено зміст його активності, а в самовизначенні - спосіб, форму, вид та умови реалізації його активності [5, с. 160].

Аналіз основних теоретичних положень та існуючих поглядів на процес самовизначення дає можливість створити систему характеристики даного поняття:

- самовизначення має ціннісно-сміслову природу і є активним проявом своєї позиції стосовно до соціально значущих цінностей та місця, що займає людина в суспільстві;
- особливості самовизначення обумовлюють особистісно-значущу орієнтацію на певний рівень в системі соціальних взаємин, що обумовлює характеристики соціального самовизначення;
- самовизначення тісно пов'язане зі зміною структури мотиваційної сфери особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К.А. Развитие личности в процессе жизнедеятельности // Психология формирования и развития личности. – М.: Наука, 1981. – с. 19-24.
2. Алексеева М.И., Осьмак Л.П. Влияние семьи на самоидентификацию подростка. – К.: Радянська школа, 1990. – 60 с.
3. Барцалкина В.В. Развитие самосознания в подростковом и юношеском возрастах как основы личностного самоопределения // Психологические условия формирования социальной ответственности школьников: Сб. науч. тр. / Отв. ред. Л.А. Радзиковский. – М, 1987. – с. 22-28.
4. Божович Л.И. Психологические особенности развития личности подростка. – М: Знание, 1979. – 39 с.
5. Киричук О. В. Психологія суб'єктивної активності особистості. – К., 1993. – 227 с.
6. Сарджвеладзе Н.И. Личность и ее взаимодействие с социальной сферой. – Тбилиси, 1989. – 204 с.
7. Сафин В.Ф. Психология самоопределения личности: Учебное пособие по спецкурсу. – Свердловск, 1986. – 141 с.

А.М. ЗАЧЕПА

ВІЙСЬКОВЕ КАПЕЛАНСТВО В УКРАЇНСЬКИХ ЗБРОЙНИХ СИЛАХ – РЕАЛІЇ ЧИ МІФ

У своїй статті автор аналізує важливість питання про запровадження військового капеланства у Збройних Силах України. На прикладах і науковому аналізі соціальних процесів, що відбуваються у суспільстві й армії автор переконливо доводить доцільність духовної опіки над воїнами армії України.

В своей статье автор анализирует важность вопроса о внедрении военного капеланства в Вооруженных Силах Украины. На примерах и научном анализе социальных процессов, которые осуществляются в обществе и армии автор убедительно доводит целесообразность духовной опеки над воинами армии Украины.

In the article an author analyses importance of question about introduction of military kapelanstvo in Military Powers of Ukraine. On examples and scientific analysis of social processes which flow in society and army an author convincingly leads to expedience of spiritual guardianship above the warriors of army of Ukraine.

Право на релігійну свободу – невід'ємне право будь-якої людини. Верховна Рада України, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішніми та майбутніми поколіннями, прийняла 28 червня 1996 року Конституцію України, стаття 3 якої стверджує, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. А стаття 35 Конституції гарантує право кожного на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Нова Конституція надає, таким чином, віруючим більші можливості в релігійному житті, ніж це було «дозволено» Конституцією УРСР 1978 року. Так, стаття 50 Конституції УРСР теж гарантувала свободу совісті, розкриваючи це поняття як «право сповідувати будь-яку релігію або не

співпрацювати ніколи, відправляти релігійні культи або вести атеїстичну пропаганду». Як бачимо, немає жодної про релігійну пропаганду – можливість поширювати свої погляди, лише про атеїстичну пропаганду.

З кожним роком відсоток віруючих в Україні збільшується, і збільшується він серед військовослужбовців, особливо строкової служби. В той же час існуючі об'єктивні та суб'єктивні перешкоди не дозволяють запровадити швидко душпастирську опіку через інститут капеланства (військового душпастирства), як це практикується в багатьох країнах світу [2]. Але, виходячи з того, що «Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян» (ст. 17 Конституції України), можемо припустити, що теперішній стан із задоволенням релігійних потреб військовослужбовців (особливо кадрових військових) буде в найближчій роки змінений.

Перехід соціально-філософського знання має незаперечне значення у суспільному житті. Це виражається передусім тим, що філософське мислення виступає світоглядною і методологічною основою соціальних перетворень і практики суспільного управління, бере участь у формуванні нових цінностей і принципів, що виражають особливості сучасного суспільства.

В умовах суспільно-економічної дестабілізації, яка виникла внаслідок розкладу СРСР зростає значення філософсько-теоретичного осмислення суспільних процесів і серед них також тих, що стосуються суті збройних сил. Нові суспільні проблеми, що постали перед людиною, культурою, державою (з тому числі військовою), вимагають творчої переоцінки стереотипів вирішення практичних завдань, нового бачення суспільної дійсності, розробки методів її дослідження. Це одне із фундаментальних завдань соціальної філософії.

Звертаючись до проблем соціального буття у філософії постали проблеми війни і миру в житті суспільства, питання місця і ролі війни та армії, збройного насильства в історії. Зрозуміти та пояснити природу і сутність цих явищ, принципи війни та засади існування армій за їх характером і роллю в історії, за їх впливом на суспільний прогрес – залишається актуальною справою соціальної теорії. Ще давніше поставлено питання: чи можна виключити війну з життя суспільства і добитися вічного і навіть вічного миру? Який мир потрібний народам і які шляхи ведуть до нього? Звертаючись до спеціальних військово-філософських і соціальних проблем у філософських теоріях висловлюються фактори і рушійні сили розвитку військової справи, основи військової могутності держави і боєздатності армії, закономірності розвитку воєнної науки, буття особового складу в мирний і воєнний час та інше [1].

Зміни, які сталися в світі за останні 7-10 років, призвели до значної переорієнтації зовнішньої політики держав. Вони диктують потребу нових концепцій національної безпеки. Сьогодні є викликами не стільки «перегнати інших», скільки «не залишитися позаду», не бути викинутими на периферію, не залишитися осторонь цивілізаційного прогресу.

На сьогодні склалися нові виміри воєнної сили, які при наявності засобів масового знищення і величезних воєнних потенціалів, суперечностей у геополітичній сфері, ставлять завдання збереження і підтримки миру та попередження ядерної війни.

В той же час великий ріст населення в країнах «третього світу», розквіт сепаратизму, націоналізму, міжнародного тероризму, регіональні протиріччя і бажання окремих держав забезпечити контроль за використанням природних багатств – все це складає нові джерела потенційних конфліктів, в які проти своєї волі може бути втягнута Україна.

Україна, як це неодноразово заявляли керівники держави, не має територіальних претензій ні на одну державу і не бачить ворога в жодному із народів. Але такі претензії існують з боку деяких держав. Не є таємницею те, що шовіністично-націоналістичні сили Росії висунули свої претензії до частини території України – Криму. Не хочуть змиритися з новими політичними рішеннями й певні шовіністичні сили Румунії, котрі теж час від часу висувають свої територіальні претензії.

Отже, Україні потрібна сучасна боєздатна армія, яка б служила гарантом її територіальної цілісності і незалежності. Така армія має бути побудована на принципово нових підходах, в основі яких лежать загальнолюдські і національні цінності, нові система і зміст сукупності військово-соціальних відносин. Це вимагає нового осмислення і дослідження соціальної природи армії, закономірностей її існування та функціонування. Однак дослідження армії як специфічного соціуму нерозривно пов'язано з пізнанням суспільства, оскільки армія є його частиною, відносно самостійною підсистемою.

Армія як соціальна система, котра саморегулюється, ставить відповідні вимоги до соціальних властей своїх підсистем. Наука про армію як соціальну систему (відносно самостійну підсистему

суспільства) стає об'єктивно необхідним компонентом її функціонування і розвитку. Вона покликана випереджувати практику, розробляючи ту ідеальну модель, яку військовослужбовці будуть втілювати в своїй практичній діяльності. Програма військово-соціальної діяльності, яка виражає інтереси збройних сил, спрямована на згуртування військових колективів, зміцнення військової дисципліни та підвищення рівня морально психологічного стану, оптимізацію взаємовідносин між військовослужбовцями і тому потребує всебічного соціально-філософського аналізу.

Водночас реалізація воєнної реформи в Україні неможлива без військових керівників-професіоналів, які мають володіти здібностями наукового пошуку шляхів, способів і засобів удосконалення стилю своєї роботи в питаннях підвищення бойової готовності, регулюючого впливу на складні соціальні процеси, які відбуваються у військових формуваннях.

Рівень методологічної і науково-методичної підготовленості офіцерського складу збройних сил перебуває у прямій залежності від оволодіння ним науковими підходами до вирішення управлінських проблем. Обов'язковими військово-управлінськими якостями, які дозволяють вирішувати сучасні завдання, є: вміння бачити головне в своїй роботі, раціонально обґрунтований світогляд і розвинуте мислення, творча активність і почуття високої відповідальності за доручену справу, готовність до самостійного пошуку і прийняття науково обґрунтованих рішень, наполегливість і знання для їх реалізації, здатність передбачити події і вміти впливати на їх хід. Гуманістична спрямованість військово-управлінської діяльності повинна проявлятися в постійному врахуванні «людської вартості» тих рішень, які приймаються. Все говорить про велику роль соціально-філософського пізнання збройних сил як соціального явища. Виходячи з того, що збройні сили - це складний соціальний організм, неможливо обійтись без соціальної філософії, через знання якої визначають сукупність загальних понять про армію в цілому, про особливості її існування і розвитку. Саме в соціальній філософії слід бачити суспільнознавчий зріз філософського знання про армію і більшість її структурних елементів. В цьому плані можна говорити про соціальну онтологію, яка включає в себе проблеми суспільного буття та його моментів – буття економічного, буття соціального у вузькому сенсі слова; буття духовного; буття в мирний і воєнний час і та інше. Відповідним зрізом взаємозв'язку і розвитку виступає соціальна динаміка, яка розглядає проблеми розвитку всіх соціальних систем збройних сил, їх зміну та трансформацію, взаємовплив, взаємообумовленість співвідношення матеріального і духовного в бойовій підготовці та бойовій готовності військ, стану бойової готовності армії від стану суспільства, лінійності, циклічності, спіральної розвитку останнього.

Соціально-філософські дослідження збройних сил відрізняються за характером, більш того вони повинні проводитися у багатоваріантному спектрі, щоб одна і та ж проблема отримала всебічний розгляд. Це дозволить виявити ефективний соціальний механізм впливу на функціонування армії як специфічної соціальної системи, а також забезпечити воєнні кадри новаторськими соціально-філософськими концепціями, які здатні перебудувати їх свідомість звільнивши його від догматичних постулатів, застарілих стереотипів мислення, озброїти новим підходами і методологічними установками. Без них – і це органічно витікає з самої суті нового воєнно-політичного мислення – розраховувати на ефективні зміни в армії і на флоті [4].

Усе це зумовило вибір теми нашого дослідження.

Актуальність аналізу суспільної дійсності та факторів її впливу на окремі соціальні явища процеси, в тому числі і морально-психологічний стан особового складу військових формувань обумовлена рядом основних завдань: 1) необхідністю перебудови стилю соціально-управлінської діяльності на сучасному етапі розвитку Збройних сил України; 2) потребою сформувати військовослужбовців нове творче мислення, яке б відповідало новим соціальним вимогам забезпеченню якісних параметрів оборонної достатності нашої незалежної держави та оборонного характеру воєнної доктрини; 3) створенням нового ефективного соціального механізму усунення соціальних відхилень, оптимізації військово-соціальних відносин, правового і соціального захисту військовослужбовців; 4) потребами виховання військових кадрів у світлі нових соціальних національних і духовних цінностей сучасного українського суспільства. Ці завдання під силу тільки військовим капеланам, які зможуть виконати ці функції у ЗС України [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Афонін Е.А. Становлення Збройних Сил України: соціальні та соціально-психологічні проблеми // НАН України, ін-т соціології: Відп. Ред.. Л.В.Сохань, Л.Ф.Бурлачук. – К.: Інтерграфік, 1994.
2. Дюбост М. (Монсеньер, єпископ ЗС Франції) Пастирі миру Християнські погляди на війну

та першої Переклад з франц. мови Н.Кузнецова. – Львів, 2000.

3. Зиченя А.М. Військове капелянство, як інституція духовної опіки над воїнами Збройних Сил України. Монографія. – Львів: Сполом, 2005.

4. Морозов П. Военно-церковная служба Бундесвера // Зарубежное военное обозрение. – 1996. – № 4. – с. 13-15.

Т.В. КОРОЛЬ

ВЛИВ АДРЕНЕРГІЧНИХ І ХОЛІНЕРГІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ НА ФІЗІОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ У ШЛУНКУ

Проведено аналіз літературних даних про вплив симпатичного та парасимпатичного відділів автономної нервової системи на фізіологічні процеси у шлунку.

Проведен анализ литературных данных о влиянии симпатического и парасимпатического отделов автономной нервной системы на физиологические процессы в желудке.

Analysis of the literature material about the influence of the sympathetic and parasympathetic parts of the autonomic nervous system on the physiological processes in the gaster has been carried out.

До медіаторів звернена увага і фізіології, і медицини. Фізіологи намагаються заповнити білі ділянки на медіаторній карті центральної і периферичної нервової системи, а медики пов'язують з певними медіаторними механізмами надії знайти шляхи лікування багатьох захворювань.

Розкриття механізмів передачі збудження з нервового закінчення на ефекторну клітину або іншу нервову клітину за допомогою хімічних речовин відкрило шлях для свідомого, а не випадкового, проникнення у функції холінергічного та адренергічного синапсів за допомогою спеціально синтезованих лікарських речовин та інших біологічно – активних речовин із відомими властивостями.

Багато авторів вказують на важливість збереження балансу медіатора у симпатичних нервових зв'язках ефекторних органів, зокрема шлунка, для підтримання їх трофіки [3,5,7]. Симпатична іннервація представлена великим і малим нутрощевими нервами, які йдуть до черевного (сонячного) сплетення, де закінчується аксон їхнього першого нейрона і відходить відросток від тіла другого нейрона. До шлунка симпатичні волокна проходять разом з парасимпатичними волокнами блукаючого нерва або самостійно. Впливи симпатичної нервової системи реалізуються через медіатори – катехоламіни. Норадреналін вивільняється закінченнями усіх постгангліонарних симпатичних нервів за виключенням тих, які іннервують потові залози. Такі еферентні шляхи отримали назву адренергічних [1, 2].

Медіатором парасимпатичних нервів є ацетилхолін. Ацетилхолін бере участь у передачі збудження у нервово – м'язовому синапсі, у всіх вегетативних гангліях, а також з постгангліонарних парасимпатичних волокон на ефекторну клітину. Окрім того, ацетилхолін виступає як медіатор у постгангліонарних симпатичних волокнах, які іннервують потові залози.

Велика кількість досліджень присвячена вивченню впливу холінергічних механізмів на роботу ферментів головними клітинами шлункових залоз [1,5,7]. Ацетилхолін, як медіатор парасимпатичної нервової системи, підсилює виділення пепсиногену головними клітинами шлункових залоз, а також збільшує синтез профермента. Роль блукаючого нерва у регуляції шлункової секреції виявлена у 1889 році Павловим та Шумовою-Сімановською у досліді уявного шлунка. На сьогодні відомо, що виділення ацетилхоліну нервовими закінченнями блукаючого нерва стимулює секреторну діяльність головних і обкладових клітин, а також викликає секрецію гістаміну G-клітинами антрального відділу шлунка [6]. Гастрин було відкрито у 1906 році Еткінсом у досліді із внутрішньовенним введенням тваринам водного екстракту слизової оболонки пілоричної частини шлунка. Гастрин є найсильнішим із відомих стимуляторів обкладових і у меншій мірі головних клітин. Він також стимулює ріст слизової оболонки шлунка. За хімічною природою це дипептидний гормон, який у крові присутній у двох основних формах, G-17 і G-34, що містять відповідно 17 і 34 амінокислоти. У крові знайдені і інші молекули гастрину, але фізіологічне значення такої гетерогенності невідоме. У всіх формах гастрину C-термінальна послідовність амінокислот однакова. Виділення гастрину зростає за наявності амінокислот, дипептидів, за умов сильного розтягнення антрального відділу шлунка, а також при посиленні імпульсації волокнами блукаючого нерва [4]. Окрім стимуляції обкладових, головних і G-клітин, ацетилхолін збільшує активність гістидиндекарбоксилази ECL – клітин, що призводить до зростання вмісту гістаміну у